

2. Гарбацкі, У. Размаўляем пра беларускую лаянку і кляцьбоны [Электронны рэсурс] / У. Гарбацкі // Onliner. – Рэжым доступу: <https://people.onliner.by/2019/03/17/layanka>. – Дата доступу : 3.08.2021.
3. Замовы / рэдкал.: А. С. Фядосік (гал. рэд.) і інш. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1992. – 597 с.
4. Зламысны [Электронны рэсурс] // Skarnik : моўны скарб. – Рэжым доступу: <https://www.skarnik.by/tsbm/28064>. – Дата доступу: 3.08.2021.
5. Казакова, І. В. Беларускі фальклор: вучэб. дапам. / І. В. Казакова. – Мінск : Выд. цэнтр БДУ. – 2007. – 408 с.
6. Лапацін, Г. «Праклёнам праклясьць». Праклёны ва ўяўленнях і парэміях жыхароў пасёлка Амяльное на Веткаўшчыне // Беларускі фальклор : матэрыялы і даследаванні / НАН Беларусі; рэдкал.: М. П. Антропаў, А. М. Боганева, Т. В. Валодзіна (гал. рэд.) і інш. – Мінск : Бел. навука, 2014. – 391 с.
7. Лаянка [Электронны рэсурс] // Skarnik : моўны скарб. – Рэжым доступу: <https://www.skarnik.by/tsbm/35486>. – Дата доступу : 3.08.2021.
8. Пажаданне [Электронны рэсурс] // Skarnik : моўны скарб. – Рэжым доступу: <https://www.skarnik.by/tsbm/52725>. – Дата доступу: 3.08.2021.
9. Станкевіч, Я. Маленькі маскоўска-беларускі (крывіцкі) слоўнічак фразалёгічных і прыказкаў ды прывітаньні, зычэньні і інш. / Я. Станкевіч; пасляслоўе В. Вячорка. – 3-е выд. – Мінск : Навука і тэхніка, 1992. – 77с.
10. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Т. 4. П–Р / рэд. тома Г. Ф. Вешарт, Г. М. Прышчэпчык. – Мінск : БелСЭ, 1980. – 768 с.
11. Фядосік, А. С. Жарты, анекдоты, гумарэскі / А. С. Фядосік // Беларус. нар. творчасць / АН БССР, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск : Навука і тэхніка. –1984. – 438 с.

НЕФАРМАЛЬНЫ МІНСК: МАТЭРЫЯЛЫ ДА СЛОЎНІКА ГАРАДСКІХ НЕАФІЦЫЙНЫХ МІКРАТАПОНІМАЎ

Н. П. Лобань, Г. А. Талочка (Мінск, Беларусь)

У артыкуле акрэсліваюцца паняцці мікратапонім, урбанонім, гарадская неафіцыйная мікратапаніміка, гарадскі фальклор; вызначаюцца крыніцы сабранага матэрыялу; вылучаюцца асноўныя тэматычныя групы неафіцыйных мікратапонімаў г. Мінска; акрэсліваюцца найбольш частыя прынцыпы намінацыі, асноўныя шляхі і спосабы ўтварэння гарадскіх неафіцыйных мікратапонімаў; абгрунтоўваецца важнасць стварэння Слоўніка, у якім павінны быць адлюстраваны названыя моўныя адзінкі: «Слоўнік неафіцыйных мікратапонімаў г. Мінска» і/або «Беларуска-рускі візуальны слоўнік неафіцыйных мікратапонімаў г. Мінска».

Ключавыя словы: мікратапонім; гарадская неафіцыйная мікратапаніміка; гарадскі фальклор; тэматычныя групы; прынцыпы намінацыі; спосабы ўтварэння; слоўнік.

Уся сукупнасць гарадскіх найменняў (*гарадскіх мікратапонімаў*, або *ўрбанонімаў*), як афіцыйных, так і неафіцыйных, – гэта своеасаблівая, вельмі каштоўная крыніца інфармацыі. Вывучэнне гэтай крыніцы дае звесткі

не толькі для мовазнаўцаў, а і для гісторыкаў, краязнаўцаў, сацыёлагаў, культуролагаў, таму што найменні гарадскога асяроддзя адлюстроўваюць каштоўнасці, нормы, традыцыі асобных эпох і пакаленняў, садзейнічаюць асэнсаванню фрагментаў нацыянальнай культуры беларусаў.

Пад **мікратапонімам** (ад грэч. *micro* – малы + *topos* – мясціна + *опута* – імя) мы разумеем адзін з відаў тапонімаў; неафіцыйнае найменне ўнутрыгарадскога аб'екта; уласная назва дробнага (часцей) фізіка-геаграфічнага аб'екта, (радзей) аб'екта, створанага чалавекам, якая мае даволі вузкую сферу выкарыстання. Мікратапонімы цесна звязаны з дзейнасцю і бытам людзей, якія па ўласных назвах арыентуюцца ў межах адной мясцовасці.

Неафіцыйныя назвы дробных унутрыгарадскіх аб'ектаў (плошчаў, вуліц, будынкаў і г. д.), якія выкарыстоўваюцца ў вусным маўленні жыхароў горада, вывучае так званая **гарадская неафіцыйная мікратапаніміка (гарадскі фальклор)**.

Падчас даследавання гарадской неафіцыйнай мікратапанімікі ў полі зроку аўтарскага калектыву студэнцкай навукова-даследчай лабараторыі «Канатацыя і кантэкст», якая дзейнічае пры кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі БДПУ з 2013 г., апынулася на сённяшні дзень каля 300 неафіцыйных мікратапонімаў горада Мінска [1–5]. Матэрыялам для даследавання паслужылі моўныя адзінкі, сабраныя шляхам анкетавання і апытвання жыхароў г. Мінска, а таксама матэрыялы, змешчаныя ў інтэрнэце.

У выніку праведзенага папярэдняга аналізу былі зроблены наступныя вывады.

1. Большая частка выяўленых назваў характарызуецца яркай экспрэсіяй, арыгінальнасцю і вузкай сферай ужывання. Большасць такіх назваў функцыянуе ў сферы моладзевага жаргону.

2. Усе сабраныя неафіцыйныя гарадскія мікратапанімічныя найменні падзяляюцца на некалькі асноўных тэматычных груп:

– назвы частак тэрыторыі горада: мікрараёнаў, раёнаў, кварталаў, паркаў, сквераў і г. д. (харонімы);

– назвы лінейных аб'ектаў горада: вуліц, завулкаў, трактаў, праспектаў (гадонімы);

– назвы будынкаў: дамоў, крам, гасцініц, кафэ, устаноў і г. д. (эргонімы, ойкадамонімы);

– назвы плошчаў і кірмашоў (агаронімы);

– назвы станцый метро; назвы водных аб'ектаў (гідронімы, урбанагідронімы);

– назвы помнікаў, скульптур; назвы некаторых месцаў сустрэч і некаторыя інш.

3. Былі акрэслены найбольш частыя прынцыпы намінацыі (мадэлі трансанімізацыі), якія сталіся асновай для ўтварэння неафіцыйных гарадскіх мікратапонімаў – канатацыйных урбанонімаў Мінска, што функцыянуюць побач з афіцыйнымі гарадскімі найменнямі. Выяўлены:

- урбанонімы, абумоўленыя пэўнымі падзеямі ў гісторыі горада або культуры: *Вежа «святога» Лаўрэнція (вежа Цанавы), Круглая, Дом Мусінскага, Даўгабуд, Панікоўскага сквер (Панікоўка, Паніка);*
- урбанонімы, абумоўленыя знешнім выглядам аб'екта (формай, колерам): *Шайба, Алмаз (Алмаз ведаў, Чупа-чупс, Кубік Рубіка), Чаравікі, Долар (Зігзаг паспеху), Флакон, Асліныя вушы, Карабельцырыба (Карабель), Караблік, Кітайская сцяна (Брэсцкая крэпасць, Бастылія), Кішка, Кукурузы, Падкова, Саркафаг (Маўзалеі), Слупок, Шляпа (Шапка Манамаха, Цюльпан, «Рамашка», Каракаціца), Пад шпілем, Фалас, Труба, Круг (Кальцо), Гарбаты мост, Квадраты;*
- урбанонімы, абумоўленыя наяўнасцю значнага або прыкметнага аб'екта на тэрыторыі, названай афіцыйным урбанонімам: *Дошкі, Карчы (На карчах), На паркеце, Балота (Затока, Затон), Воўчая гара, Даліна маньякаў, Камні, Каля экрана, Пуп (Пуп зямлі), Ружачкі (На ружачках), Пад гадзіннікам;*
- урбанонімы, абумоўленыя фанетычным падабенствам з афіцыйным урбанонімам: *Чыкага (Чыжы), Рыа-дэ-Шабанзійра, Серабронкс (Сербія), Лашара (Плош-Анджэлес), Малява, Кырла-мырла (Карла-марла, Курпы-мурлы), Чэпеладзэ, Пукінская, Хрюндзельская, Праціўная;*
- урбанонімы, абумоўленыя метафарычным пераносам (часцей у спалучэнні з фанетычным падабенствам у гучанні): *Каржы, Маяк, Лужок, Малібу (Маліна), Сухары, Чэлюсці, Камары, Шарыкі, Камса, Мошчы Ленана, Школка;*
- урбанонімы, абумоўленыя скарачэннем структурнага складу састаўных найменняў (аснову складаюць утварэнні з суфіксам -к(а)); для стварэння больш кароткіх намінацый выкарыстоўваюцца спосабы кампрэсіўнага словаўтварэння: *суфіксальная ўнівербацыя, нулясуфіксацыя, абрэвіяцыя (складовая і ініцыяльная): Ангарка, Лагойка, Цэнтралка, Камароўка, Чэрвенка, Лябяжка, Юбілейка, Каменка, Камсамолка, Жданікі (Жданкі, Жданы), Маякоў, Курасы, Філара (Філа), ЯКі (ЯК), Аўтаз, Казлабродская, Пед (Педун), Макдак (Макдон);*
- урбанонімы, абумоўленыя ад'ектывацыяй афіцыйнага наймення: *Горкаў, Круглая, Нулявы.*

4. Былі выяўлены асноўныя шляхі і спосабы ўтварэння гарадскіх неафіцыйных мікратапонімаў:

- метафарызацыя: *Алмаз, Чупа-чупс, Кубік Рубіка, Бігудзі, Калізей, Кукурузы, Шайба;*
- абрэвіяцыя: *Аўтаз, прэзідэнцыя;*
- усячэнне каранёў, ці апокапа (+ суфіксацыя, фанетычная асацыяцыя, абрэвіяцыя): *Альшэва, Курасы, Маякоў, Масюкі, Ангарка, Магілёўка, ЯКі;*
- асноваскладанне: *Вудсток, Крываток, Спортдэпо;*
- універбацыя (сцяжэнне): *Акадэмка, Нацыяналка, Лагойка, Лябяжка, каламбур: Курылка, Кырла-мырла (Карла-марла), Поле цудаў;*

- фанетычная (гукавая) асацыяцыя: *Лашара (Пош-Анджэлес), Рыа-дэ-Шабанэйра, Серабронкс (Сербія), Скусайшчына, Тытанік, Чыкага (Чыжы), Чэлюсі;*
  - фанематычная варыянтнасць лексем: *Плошка – плошча Незалежнасці, Хрушайка – станцыя метро Грушайка;*
  - полісемія (мнагазначнасць): *Акадэмка – станцыя метро Акадэмія навук, Акадэмка – Акадэмічная бібліятэка, Акадэмка – «Акадэмнага».*
5. Сабраны фактычны матэрыял знайшоў сваё адлюстраванне ў праекце, які быў прадстаўлены на конкурсе студэнцкіх даследчых праектаў у сацыяльна-адукацыйнай сферы ў 2021 г. (Мінск, БДПУ) і які заняў 1 месца.
6. Гарадская неафіцыйная мікратапаніміка дае багаты лінгвістычны матэрыял, які варта адлюстраваць ў «Слоўніку неафіцыйных мікратапанімаў г. Мінска» і/або «Беларуска-рускім візуальным слоўніку неафіцыйных мікратапанімаў г. Мінска».
7. Прапанавана мадэль слоўнікавага артыкула для Слоўніка гарадскіх неафіцыйных мікратапанімаў (з улікам іх папярэдняга аналізу).
8. Гарадскія неафіцыйныя мікратапанімы з'яўляюцца своеасаблівым інфарматыўным матэрыялам для лінгвакультуралагічных даследаванняў, бо перадаюць нацыянальна абумоўленую моўную інтэрпрэтацыю названай словам з'явы, выступаюць яркім прыкладам сувязі мовы і духоўнай культуры, мовы і народнага менталітэту, мовы і народнай творчасці.

Бібліяграфічны спіс

1. Лобань, Н. Канатацыйныя ўрбананімы Мінска / Н. Лобань, Я. Пархоменка // Роднае слова. – 2015. – № 8. – С. 35–38.
2. Пархоменка, Я. У. Гарадская неафіцыйная мікратапаніміка Мінска / Я. У. Пархоменка, Н. П. Лобань // Дзявятая Танкаўскія чытанні (да 100-годдзя ўніверсітэта) : матэрыялы Міжнар. навук. канф., г. Мінск, 26 верасня 2014 г. / Бел. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка; рэдкал. : В. Д. Старычонок, І. М. Гоўзіч, Н. В. Заяц ; адк. рэд. В. Д. Старычонок. – Мінск, 2014. – С. 185–189.
3. Пархоменка, Я. У. Канатацыйныя ўрбананімы Мінска: прынцыпы намінацыі / Я. У. Пархоменка, Н. П. Лобань // Усходнеславянскія мовы ў сучаснай лексікаграфіі : зб. навук. арт. / рэд. Д. В. Дзятко [і інш.] ; навук. рэд. Д. В. Дзятко, адк. рэд. В. В. Урбан. – Мінск, 2015. – С. 189–193.
4. Пяцок, Д. С. Слоўнік неафіцыйных мікратапанімаў г. Мінска / Д. С. Пяцок // Філалагічная адукацыя ў XXI стагоддзі: мова, літаратура, метадыка, міжкультурныя камунікацыі : матэрыялы IX Навук.-практ. канф. з міжнар. удзелам (21 красав., 2020 г.) / Беларус. дзярж. пед. ун-т ; рэдкал.: Жыганова А. П. [і інш.] ; рэд. Заяц Н. В. – Мінск : БДПУ, 2020. – С. 16–19.
5. Пяцок, Д. С. Матэрыялы да Слоўніка неафіцыйных мікратапанімаў г. Мінска (кампрэсіўнае словаўтварэнне: універбацыя, апокапа, абрэвіяцыя) / Д. С. Пяцок, Н. П. Лобань // Дванаццатая Танкаўскія чытанні : зборнік навуковых артыкулаў / Беларус. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка, рэдкал. В. Д. Старычонок [і інш.] ; адк. рэд. В. Д. Старычонок. – Мінск : БДПУ, 2020. – С. 190–193.